

Frøavlens vilkår på længere sigt.

Bør frøavlerne i fremtiden bære den fulde økonomiske risiko for såvel frøavlens som frøeksporten?

Samtale med

proprietær Gunnar Nielsen, Stakhavegaard, Ringsted,
og konsulent H. Wraae-Jensen, Skælskør.

I denne tid går mange frøavlere og funderer over, i hvilken udstrækning de skal udvide eller indskrænke arealet med den eller de frøarter, som de hidtil har avlet. Nedadgående priser for visse frøarter og svigtende udbytte for andre gør sådanne overvejelser aktuelle.

Det er naturligt, at man i nogen grad lader sig lede af de øjeblikkelige økonomiske vilkår og sammenligner med, hvad der kan opnås ved at så arealet til med korn eller andre afgrøder. Men sagen er i almindelighed ikke dermed klarlagt. Frøavlens er den gren inden for landbruget, hvor chancer og risiko spiller stærkest ind — et forhold, der iøvrigt tiltaler mange landmænd. Det forøger spændingen om det endelige resultat, at ikke blot udbyttets størrelse fra år til år kan svinge stærkt, men at også priserne kan ændres væsentligt i løbet af kort tid, bl. a. som følge af produktionens størrelse i andre lande, svingninger i forbruget og prisudviklingen på de forskellige fremmede markeder.

Det er derfor ikke noget nemt regnestykke, frøavleren er stillet over for, når han skal træffe sin beslutning om dyrkningens omfang. Han må kende størrelsen af de udlagte arealer, beholdningerne fra tidligere høstår, anslå hvor meget der kan forventes opløjet og sammenholde det forventede udbytte med det hjemlige forbrug og eksportmulighederne for overskudsavlens, inden der kan være tale om at vurdere den forventede prisudvikling 2—3 år frem i tiden.

Helt uden støtte for en sådan vurdering står frøavleren dog ikke. Dels tilvejebringer Det statistiske Departement oplysninger om størrelsen af de udlagte arealer samt de eksporterede frømængder måned for måned, og Landbrugsministeriets udvalg vedrørende ind- og udførsel af frø fremskaffer ligeledes oplysninger om størrelsen af de tegnede arealer og lagerbeholdningerne samt foretager beregning af den forventede avls størrelse. Også frøfirmaerne giver en omfattende vejledning, bl. a. på grundlag af de forventede afsætningsmuligheder for hver enkelt frøart, alt ialt oplysninger, der giver frøavlerne et grundlag for deres overvejelser.

Når frøavlens vilkår i nedenstående samtale er taget op til behandling, er det ikke hensigten at gribe ind i de enkelte frøavlernes øjeblikkelige overvejelser over arealernes størrelse, men at drage et problem frem, som bør indgå i de nævnte overvejelser på længere sigt: *Oparbejdelsen af eksportmarkeder og en konstant forsyning af disse.*

Mange større frøfirmaer, som eksporterer en væsentlig del af deres frømængder, gør gang på gang opmærksom på dette vigtige spørgsmål i deres vejledning til avlerne. Der peges bl. a. på, hvor uheldigt det ville være, hvis midlertidigt vigende priser på frøarter, for hvilke der er skabt eksportmuligheder, skulle medføre en sådan nedgang i avlen, at disse muligheder ikke kunne udnyttes. Kan vi ikke præstere frø nok til en regelmæssig forsyning af sådanne markeder, vil vi hurtigt miste dem, og det vil koste mange års arbejde at tilbageerobre dem.

Det er naturligvis et spørgsmål, som de eksporterende frøfirmaer i første række er interesseret i, *men er også frøavlerne opmærksomme på dette forhold?*

Vi stiller spørgsmålet til proprietær *Gunnar Nielsen*, Stakhavegaard, der svarer, at dette forhold næppe er særligt tungtvejende i den almindelige frøavlens overvejelser over dispositionerne m. h. t. frøavlen, men det er et spørgsmål, om ikke også avlerne skulle have eksportmulighederne i højere grad i erindring, end tilfældet er nu. For det er jo rigtigt, som det også fremhæves, at man ikke kan basere en eksport på de en-

kelte års overskud af en frøvare. Hvis man vil have den stimulans, som eksporten af visse frøarter er for avlen i almindelighed, så er det ikke nok at finde og oparbejde et marked. Dette marked må regelmæssigt forsynes med de frømengder, der kan afsættes. Spørgsmålet er bare, hvordan det i praksis bedst lader sig gennemføre. For vi kommer jo ikke uden om, at det er de øjeblikkelige priser, der i almindelighed — sammen med arealudviklingen — påvirker tegningen.

Konsulent *H. Wraae-Jensen*: Det er et spørgsmål, om man ikke — som i gamle dage — skulle ind på garanterede minimumspriser, især for de frøarter, som hovedsagelig eksporteres, og for hvilke der er en nogenlunde fast afsætning fra år til år. Som kontraktfrøavl for markfrøets vedkommende i tidens løb har udviklet sig, bærer avleren faktisk den fulde risiko i økonomisk henseende, idet han fra frøfirmaet, som aftager avlen, modtager afregning, hvor der er fradraget en omkostningsprocent af det samlede beløb pr. kg, som frøet ialt er blevet udbragt i. Både firmaer og frøavlere under et er lige interesserede i at opretholde avl af en sådan størrelse, at der kan blive både sund og varig basis for at oparbejde og udvide eksportmarkederne, og derfor vil det være naturligt, at de i fællesskab bærer risikoen.

Proprietær *Gunnar Nielsen*: Mon ikke konsulent *Wraae-Jensen* her rører ved et punkt af væsentlig betydning for sikringen af en konstant avl af de frøarter, der har interesse i eksportmæssig henseende. Der må et mere direkte samarbejde til mellem avlerne og frøfirmaerne, ikke mindst, når det drejer sig om avl af arter, der for en stor del går til eksport, f. eks. for tiden ikke mindst græsserne.

Både firmaerne og avlerne er interesseret i en sådan eksport, men med den afregningsmåde, der anvendes, unddrager firmaet sig risikoen. Når vilkårene er gunstige, har det fordele af eksporten, men bliver resultatet dårligt, har firmaet dækket sine udgifter ind, inden avleren får sin afregning. Frøfirmaerne er blevet en slags kommissionsforretninger. Det burde være således, at det frøfirma, der vil eksportere og tage de dermed forbundne chancer, også må være med til at bære

en del af den risiko, der er forbundet med en frøavl, der i væsentlig grad baseres på eksport.

Hvordan kunne De som frøavlere tænke Dem dette problem løst?

Som nævnt ved et nøjere samarbejde mellem avlerne og de frøeksporterende firmaer for derigennem at nå frem til en avl af en sådan størrelse, at der skabes et fornuftigt grundlag, både for avlen og eksporten. Men der burde også et samarbejde til mellem de eksporterende firmaer indbyrdes, både for så vidt angår arealtegningen og priserne for de forskellige frøarter. Som det er nu, hvor de enkelte firmaer indbyrdes konkurrerer om at få tegnet arealer, kommer vi let over i det, som jeg vil betegne som kontrakttegningens vilkårlighed. Med den nuværende risikofordeling — eller manglende fordeling — mellem avler og frøfirma er det fristende for firmaerne og deres repræsentanter at tegne løs.

Konsulent *H. Wraae-Jensen*: Ja, og det er jo i almindelighed ikke de gamle og stabile avlere, der falder for fristelsen til at udvide deres arealer ud over en passende grænse. Der er nemlig to typer af avlere, der dominerer, dels de »gamle«, der har specialiseret sig i een eller flere frøarter, som de har særlig lyst til at arbejde med, og som de tillige har særlige forudsætninger for at gennemføre, altså den type, der holder ved fra år til år, evt. med en mindre ændring af arealet op eller ned efter konjunkturerne, men som stort set »tager de onde med de gode år« og derved på længere sigt har et jævnt godt udbytte af avlen. Driftsbureauets regnskabsmæssige opgørelser viser jo også, at de landmænd, der slår ind på en speciel produktion som f. eks. frøavl og holder ved, i gennemsnit ikke har en bedre forrentningsprocent end de landmænd, der driver en alm. blandet drift — kun enkelte af de særlig dygtige frøavlere er i stand til at opnå et driftsresultat, der ligger over gennemsnittet.

Men så er der den anden type, som tager chancen og risikoen fra år til år og som i udpræget grad udnytter — eller søger at udnytte — formodede gode muligheder. Det er dette »uroelige element« i frøavlen, der i visse perioder skaber over-

produktion af visse frøarter og derved ødelægger forholdene for de »stabile« avlere. Ja, det er vel i virkeligheden dem, der i enkelte år skaber basis for en overskudseksport, men som ofte er borte igen, når prisfaldet sætter ind — uanset at der med overskudet i enkelte år oparbejdes et marked, som måske ikke kan opretholdes, netop fordi chanceavlerne svigtede på det afgørende tidspunkt.

Det siges, at man altid bør lægge ud, når frøpriserne er lave?

Konsulent *H. Wraae-Jensen*: Det siger de kloge folk jo — mange frøfirmaer også, og nogen sandhed er der vel nok i det gamle visdomsord, men det virker ikke altid efter hensigten. Man siger også, at man skal lægge søer til, når prisen på pattegrise falder. Ganske vist må det indrømmes, at der er en vis produktionsrytme, men hvis alle — som det snart er tilfældet — ræsonnerer ud fra det hævdundne princip og handler derefter, er metodens fordele ikke helt så fremtrædende.

Når det drejer sig om frø, bør man skelne ret skarpt mellem de frøarter, der alene går til forsyning af hjemmemarkedet, og de frøarter, som også kan eksporteres. Man må i denne forbindelse tillige tage i betragtning, at visse frøarter, som er velhøstede og opbevares under gode forhold, kan gemmes over fra et år til et andet, mens andre hurtigt mister spireevnen og derfor må bruges det følgende år.

Gælder det alene forsyning af hjemmemarkedet med frøarter, der normalt ikke kan gemmes over, er problemet forholdsvis enkelt, idet man kender det omtrentlige forbrug og det gennemsnitlige høstudbytte. Der kan da kun blive tale om de udsving, som det varierende høstudbytte giver.

Noget mere kompliceret bliver det, når det gælder frøarter, for hvilke der er en vis mulighed for eksport, fordi denne altid vil være af usikker størrelse. Her øver både avlens størrelse i det pågældende importland og priserne indflydelse, ikke mindst for de arter, der skal bruges ret hurtigt efter at være avlet. Der må regnes med en vis margin, hvis man vil opbygge eksportmarkeder. Og når frøavlen har brug for den stimulans, som eksporten er, så må man søge udveje for, at den kan komme til at hvile på et sundt grundlag. Så er det

ikke nok at finde markeder for en overskudseksport i de enkelte år, men der må kunne præsteres en regelmæssig forsyning af markederne år efter år, både når priserne er gode og når de er mindre gode.

Det vil altså sige, at man må sikre sig mod såvel over- som underproduktion i de enkelte år, især af de frøarter, der ikke kan gemmes i et år eller to?

Konsulent *H. Wraae-Jensen*: Ja, men her møder vi den store vanskelighed, at mange frøarter skal være udlagt 2—3 år før det frø, der bliver resultatet af udlæget, kan bringes på markedet. Og der kan ske store forskydninger i løbet af 2—3 år.

Er det da ikke almindeligt, at i hvert fald de større frøfirmaer giver vejledning m. h. t., hvor meget de mener, der bør lægges ud af hver frøart under hensyntagen til afsætningsmulighederne?

Proprietær *Gunnar Nielsen*: Det gør de ganske vist, og den virker også i nogen grad efter hensigten, men læg mærke til, at den nødvendige begrænsning af arealet for en vis frøart meget ofte omtales med den lille tilføjelse, at de sorter eller stammer, som vedkommende firma har i dyrkning, er så fremragende, at de kun i mindre omfang bør bidrage til en arealformindskelse. I enkelte tilfælde kan en sådan tilføjelse måske også være berettiget, men ved en vurdering af en sådan form for arealbegrænsning må man erindre, at det ikke angår blot en enkelt sort eller stamme, men mange forskellige, og heller ikke et enkelt firma, men adskillige indbyrdes konkurrerende firmaer. Det er jo forretninger, der her er tale om. Det bør man ikke glemme. Men man må heller ikke overse, at denne indbyrdes konkurrence og de økonomiske ulemper, den undertiden kan medføre, alene falder tilbage på avleren, når han bl. a. ofte af den grund har fået en dårlig afregning for sit leverede frø.

Er det ensbetydende med, at der er noget usundt i den frie konkurrence inden for frøavl og frøhandelen?

Proprietær *Gunnar Nielsen*: Som tilhænger af den frie konkurrences princip vil jeg selvfølgelig nødig gøre indrøm-

melser over for et sådant spørgsmål, og jeg mener heller ikke, at der er noget at sige de gamle, solide firmaer på, når de giver deres avlere vejledning, således som det sædvanligvis gøres. Med de givne vilkår kan det næppe være anderledes, men jeg savner to ting for at kunne være helt ærlig i mit svar: Samråd mellem avlerne og de eksporterende firmaer angående størrelsen af de arealer, der lægges ud med hver enkelt frøart, og dernæst, at avler og firma finder en eller anden form for at dele risikoen — som *Wraae-Jensen* før sagde: En garanteret minimumspris eller anden sikring mod, at avleren ikke står alene med risikoen, når det går galt, men også er med til at dele gevinsten, når *den* er der.

Men når jeg har sagt disse pæne ord om den gode frøhandel, det reelle og solide firma, så kunne jeg nok have lyst til at komme med en tilføjelse, som angår den øvrige del af frøhandelen. Jeg har aldrig lagt skjul på min sympati for de friest mulige forhold, også når det gælder handel; men man kan ikke undgå at lægge mærke til, også inden for en vis del af frøhandelen, at de frie vilkår og konkurrencen udnyttes således, at dens skyggesider afsløres. Der jongleres med mangelfarver og overskudsvarer på en måde, som er til ubodelig skade både for den vedholdende avler og den reelle handel.

Det er åbenbart, at det er begge d'hr. så inderligt imod at tale om en reguleret avl og omsætning af frø, men alligevel er det, som om der i de faldne udtalelser er et og andet, der peger i den retning som en eventuel løsning — måske det letter svaret at kalde det retningslinier?

Konsulent *H. Wraae-Jensen*: Ja, når vi kan nøjes med at kalde det eventuelle retningslinier, så er spørgsmålet efter min mening i virkeligheden meget aktuelt. Det ville lette hele eksport- og avlsproblemet, hvis der blev et vist samarbejde mellem de firmaer, der foruden hjemmemarkedets forsyning også arbejder med en vis frøeksport for øje, således at man, både hvad mængder og kvalitet angår, til enhver tid kunne levere en ensartet *dansk frøvare* til de oparbejdede markeder, forsynet med en slags lurmærke som garanti for kvaliteten. Når der skal arbejdes med eksport for øje, finder jeg en så-

dan foranstaltning påkrævet. Selvfølgelig er det lige så vigtigt, at der gælder samme gode regler for hjemmemarkedet, men her har landmændene langt bedre hjælpemidler end i de fleste andre lande. Tænk blot på den sikring, som anvendelsen af Statsfrøkontrollens analyser og undersøgelser byder danske landmænd.

Så vidt jeg kan skønne, bør man ind på at regulere arealets størrelse for de frøarter, hvoraf der er en betydende eksport, både for at hindre meningsløs overproduktion i de enkelte år, men også — som før nævnt — for at kunne præstere en avl, der muliggør en nogenlunde regelmæssig forsyning af de oparbejdede eksportmarkeder.

Jeg kunne tænke mig at foreslå, at man prøvede sig frem med f. eks. hundegræs, engsvingel, alm. rajgræs og rød svingel — de fire mest betydende græsfrøarter til eksport. Samarbejde mellem avlerne og frøhandelen, suppleret med andre sagkyndige, har vi jo allerede i det af Landbrugsministeriet nedsatte udvalg vedrørende ind- og udførsel af frø, et udvalg, der i forvejen beskæftiger sig med forhold, der tangerer det her anførte. Det gælder således indsamling af oplysninger om de tegnede arealers størrelse, lagerbeholdninger og forventede udbytter. Hvis udvalget samtidig tog sig af at indsamle og bearbejde markedsoplysninger og anslog størrelsen af de nødvendige arealer for at dække det forventede behov, samt efter visse regler fordelte de pågældende arealer mellem eksportberettigede firmaer, var det måske en løsning. I det mindste kunne den da overvejes af de parter, der har specielt kendskab til den del af frøavlens og frøhandelen, som det her drejer sig om. For der må efter min mening ske et eller andet for at opnå en rationalisering på dette område. Vi har jo inden for andre grene af landbruget forbilleder for det, som jeg her tænker på, f. eks. eksporten af smør, ost m. v.

Proprietær *Gunnar Nielsen*: Det er også min mening om den foreliggende sag. Dog vil jeg mene, at arealfordelingsproblemet bør løses på en lidt anden måde end nævnt. Jeg tror som *Wraae-Jensen*, at det nævnte udvalg skulle have mulighed for at løse den foreliggende opgave. Foruden det rent afsætnings-

og kvalitetsmæssige interesserer jeg mig som frøavlere tillige for det prismæssige. Hvad om det nu flere gange nævnte udvalg vedr. ind- og udførsel af frø, hvori alle interesserede parter er repræsenteret, fik bemyndigelse til at forestå eksporten af frø — på ganske samme måde, som det nu er tilfældet for praktisk taget alle landbrugets eksportvarer. Der ville da være mulighed for at komme megen usund handel til livs, og man kunne indarbejde standardvarer, forsynet med varemærke og underkastet en effektiv kvalitetskontrol med dertil hørende handelsgarantier, selvfølgelig med vidtgående hensyntagen til de af de enkelte frøfirmaer indarbejdede specialvarer og til kundekredsen for hver især.

Udvalget burde også være bemyndiget til forud for tegningen at fastsætte en afregningspris til firmaerne for hver enkelt frøart til eksport, afpasset bedst muligt efter de forventede salgsmuligheder. Derved bibeholdes den frie konkurrence mellem firmaerne vedrørende arealtegningen. Nogle vil kunne byde bedre vilkår m. h. t. pris, vejledning o. s. v. end andre. Og man vil gennem en sådan prisordning have et meget effektivt middel til at begrænse eller udvide avlen af de forskellige frøarter til eksport, alt eftersom et sådant sagkyndigt udvalg på grundlag af alle tilgængelige oplysninger vurderer de foreliggende forhold.

Endvidere vil man ved at modvirke alt for voldsomme pris-svingninger ikke blot opnå, at frøavlens ret snart placeres hos de dygtigste avlere, men tillige, at chanceavlens berøves dens muligheder. De fleste andre tilsvarende foranstaltninger med henblik på salg af landbrugets eksportvarer har jo hidtil virket stimulerende og skabt stabilitet i produktionen. Netop dette trænger dansk frøavl og dansk frøeksport til, og jeg vil med Wraae-Jensen sige til de folk, der har forudsætninger for at løse disse problemer for os: Tag dem op og gør det snart! Det vil være i de stabile frøavlernes og de reelle frøfirmaers fælles interesse, at det sker.

C. A. K.